

УДК 343.232

Федотова Ганна Валеріївна,
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
начальник відділу ДНДІ
МВС України, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7798-3143

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КАТЕГОРІЇ “КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК”

У статті, зважаючи на багатогранність та ємність кримінального права, єдність усіх його різноманітних елементів, які в своїй сукупності відтворюють сутність правової природи, кримінальний проступок визначено правовою категорією, яка з позиції впливу механізму кримінального права на суспільні відносини уособлює прояв правового регулювання, відповідаючи ознакам урегулювання цих відносин у межах правової форми.

Ключові слова: *правове регулювання, правова форма, правова система, норми права, правовідносини, кримінальний проступок.*

Регулювання соціальних процесів у період динамічних перетворень у суспільстві зберігає пріоритет за правовим регулюванням – це результативний нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку згідно із суспільними потребами, що здійснюється за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних розпоряджень тощо).

Необхідними умовами існування й гармонійного розвитку кожного суспільства є узгодження інтересів різних його членів, установлення й підтримання у стосунках між ними певного порядку. Частково це забезпечується прямим впливом на поведінку людей, проте основне навантаження в реалізації зазначених функцій лягає на спеціально пристосовану до особливостей буття розгалужену систему соціальної регуляції, важливе місце в якій посідає правове регулювання.

Змістом будь-якого різновиду соціального регулювання (морального, заснованого на звичаях, релігійного, естетичного) є визначення на нормативному та індивідуальному рівнях відповідно до цілей регулювання меж дозволеної та забороненої поведінки соціальних суб'єктів, становлення ідеальних моделей їх стосунків у певних життєвих ситуаціях, а також стимулювання фактичного дотримання ними цих установлень. Усе це повною мірою властиве правовому регулюванню, яке загалом може бути охарактеризоване як процес дії за допомогою правових норм та інших юридичних засобів на поведінку людей із метою упорядкування, охорони та розвитку суспільних відносин [1, с. 404–405].

Кримінальне право, як і будь-яка інша галузь права, об'єднує певні норми на основі особливостей предмета й методу правового регулювання. Кримінальний проступок необхідно розглядати в його онтологічному зв'язку з іншими елементами

правової системи (правовими принципами, нормами права, правовідносинами тощо). Це поняття має відображати атмосферу, в якій функціонують усі елементи кримінально-правової системи.

Під правовим регулюванням здебільшого розуміють: процес впливу держави на суспільні відносини за допомогою юридичних норм (норм права) [2, с. 41–42]; юридичний вплив на суспільні відносини, який здійснюється з використанням норм права і усієї сукупності правових засобів [3, с. 53]; встановлення правових норм і підпорядкування останнім відповідних суспільних відносин шляхом спрямування поведінки їх учасників [4, с. 12–13]; вплив права на суспільні відносини за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права [5, с. 223]; інформаційний, ціннісно-мотиваційний і безпосередньо регулюючий вплив на суспільні відносини в межах певного простору, часу та кола осіб [6, с. 414] тощо.

Отже, в юридичній науці майже одноставно правове регулювання усвідомлюють як сукупності різноманітних форм і засобів юридичного впливу держави на поведінку учасників суспільних відносин, здійснюваного в інтересах усього суспільства або певного колективу чи особистості для підпорядкування поведінки окремих суб'єктів відповідно до встановленого в суспільстві правопорядку [7]. Правове регулювання визначають як вплив юридичними засобами на суспільні відносини з метою їх упорядкування. Таку позицію поділяють С.С. Алексєєв, В.В. Лазарєв, А.В. Малько, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун та ін. (див. зокрема, [3, с. 53; 8, с. 38–44; 9, с. 144; 10, с. 153; 11]).

Правове регулювання – це різновид соціального регулювання. З його допомогою відносини між суб'єктами набувають певної правової форми, що має державно-владний характер. Крім того, правове регулювання має конкретний (завжди пов'язане з реальними відносинами) і цілеспрямований характер, скероване на задоволення законних інтересів суб'єктів права, здійснюється правовими засобами, які забезпечують його ефективність. Воно гарантує доведення норм права до їх виконання [11].

Слід, застережує О.Ф. Скакун [11], розмежовувати два явища: правове регулювання і правовий вплив. “Регулювання” (від лат. *regula* – правило) полягає в упорядкуванні, налагодженні, узгодженні чого-небудь із чим-небудь [12, с. 789; 13, с. 480]. Вплив же на що-небудь передбачає наявність системи дій. Їх змістове навантаження близьке, частково збігається, але не тотожне.

Якщо визначити правове регулювання через правовий вплив, слід сказати про те, що правовий вплив досить ємне поняття, оскільки характеризує право в дії, воно ширше за правове регулювання, адже впливає на систему суспільних відносин, на її правову свідомість і культуру [11]. Правовий вплив структурно охоплює правосвідомість, правову культуру, правові принципи, правотворчий процес, механізм правового регулювання.

Отже, правовий вплив і правове регулювання співвідносяться як загальне та часткове. Правове регулювання є лише однією з форм впливу права на суспільні відносини, засоби правового регулювання тією чи іншою мірою слугують засобами правового впливу. Засобами правового регулювання є юридичні норми, юридична діяльність, принципи права тощо. Їх коло визначається передусім стадією правового регулювання. Засобами ж правового впливу попри перелічені правові явища є

правові традиції, загальна правосвідомість суспільства і ставлення суспільства до права, які формально не обмежені [14].

З'ясовуючи співвідношення правового впливу та правового регулювання, слід визначитися щодо дії і впливу права з формальної (юридичне закріплення права у джерелі) і фактичної (норма права впливає на суспільні відносини) позиції. Проте вплив права є тоді, коли формальна і фактична складові дії права представлені в комплексі. Правовий вплив може відбуватись як в активній (передбачає безпосереднє використання засобів і методів правового регулювання і правову охорону у процесі соціальної життєдіяльності), так і в пасивній (опосередкований вплив права на суспільні відносини) формі [15, с. 217–218].

Основними методами правового регулювання є імперативний і диспозитивний, що встановлюються через владно-правове закріплення прав, обов'язків, заборон. Методи правового впливу – рекомендація, пропозиція, приклад для наслідування, профілактики порушень. Відповідно формами слугують, з одного боку, вольові приписи, з другого – інтелектуально-психологічний вплив.

Визначальна мета правового регулювання – правомірна поведінка суб'єктів права і відповідність суспільних відносин правилам, визначеним юридичними нормами. Ідеальна мета правового впливу – формування в суспільстві правових настанов на визнання непорушності й пріоритету загальноправових і загальносуспільних цінностей. Співвідношення, єдність і роздільність правового впливу та правового регулювання, слушно зазначає В.М. Косович, наводять на думку про необхідність узагальненого підходу до цих правових явищ. Зміст такого підходу, як вважається, полягає в можливості розгляду правового впливу у двох аспектах: 1) правовий вплив як явище, що є похідним, супроводжує, доповнює, посилює ідейну спрямованість правового регулювання (прикладом є виховна функція юридичної відповідальності); 2) правовий вплив як ідеолого-правовий процес не пов'язаний безпосередньо із правовим регулюванням, проте такий, що має суттєве для нього значення. Підсумовуючи викладене вище, слід наголосити, що в юридичній теорії та практиці недооцінене значення правового впливу на регламентацію суспільних відносин. Правове регулювання є однією з форм правового впливу права на суспільні відносини, явище, яке його супроводжує [14]. На нашу думку, вивчення кримінальних проступків, їх здатність регулювати суспільні відносини та здійснювати правовий вплив слід розглядати як засіб, що супроводжує такий вплив. Не можна недооцінювати значення правового впливу. Адже правовий вплив – це результативний нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини як специфічну систему власне правових засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації та застосування), так й інших правових явищ (правосвідомості, правової культури, правових принципів, правотворчого процесу).

На проблему узгодження предмета та методу правового регулювання звертає увагу О.П. Рябчинська, на її думку, поєднання формального критерію (класифікація залежно від виду покарання) та матеріального (ступінь небезпечності (шкідливості) та тяжкості) має лягти в основу виокремлення в межах чинного Кримінального кодексу тих діянь, які будуть трансформовані у кримінальні проступки або ж утворять основу іншого нормативного акта. Вона зазначає “що більш логічним було б приєднатись до позиції тих науковців, які вважають доцільним

© Fedotova Hanna, 2020

трансформувати в кримінальні проступки злочини невеликої тяжкості (тобто ті, які передбачають покарання не більше двох років позбавлення волі чи інше, більш м'яке покарання). Проте, зважаючи на той факт, що в кримінально-правовій науці зазнають критики окремі позиції законодавця щодо визнання тих чи інших злочинів як злочинів невеликої та середньої тяжкості з огляду на їх дійсну суспільну небезпечність, доцільним та необхідним бачиться й переосмислення категорій окремих видів злочинів, розміщених в Особливій частині КК, з огляду на передбачені за їх вчинення покарання. Шлях, який проходитьиме Україна в цьому напрямі, докорінно буде відрізнятись від аналогічного процесу в інших країнах, адже інститут кримінального проступку буде саме запроваджуватися на базі існуючого кримінального законодавства, яке протягом багатьох десятиліть подібного інституту не знало [16].

Нині категорія “правове регулювання” наповнюється новим змістом. На нашу думку, її слід розглядати крізь призму поняття правового впливу, зважаючи на той факт, що правовий вплив – категорія більш широка, порівняно з правовим регулюванням. Проте правове регулювання здійснюється за відповідним механізмом правового регулювання. Поняття “механізм правового регулювання” похідне від поняття “правове регулювання”. С.С. Алексєєв [17, с. 53] визначає правове регулювання як здійснене за допомогою системи правових заходів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів тощо), має результативний нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до суспільних потреб. Однак, стверджує А.І. Бобилєв [18], рівень механізму правового регулювання залежить не тільки від стану законодавства. Важливо також реалізувати на практиці ухвалені закони. Тому, коли ми говоримо про норми права, насамперед йдеться про їх механізм реалізації. Натомість С.В. Бобровник [19] не розмежовує понять “правова норма” і “норма права”. Названі вище терміни – це словосполучення, причому їх необхідною складовою є слово “норма”, яке до того ж вирізняється своєю однозначністю. Традиційно під терміном “норма” у правознавстві розуміють правило поведінки, хоча небезпідставне і методологічно коректне в аспекті структури норми права твердження про те, що “правило” – це вужча категорія, оскільки воно міститься лише в диспозиції правової норми [20, с. 357]. З огляду на етимологію термінів, слід наголосити, що словосполучення різняться своїм обсягом. Найбільш широкою серед них дійсно є категорія “норма права”, адже вона охоплює як ті правила поведінки, що є справедливими (правові норми), так і ті, що не мають такої властивості; як ті, що створені судовими органами (юридичні норми), так і ті, що є результатом правотворчої діяльності інших суб'єктів.

Регулювання кримінально-правових відносин здійснюється завдяки механізму правового регулювання, що становить загальний порядок, процес дії. Якщо механізм правового регулювання – юридична категорія, що показує, як здійснюється правове регулювання, то кримінальний проступок – здебільшого змістова його характеристика, яка показує, як реалізується механізм правового регулювання. Отже, кримінальний проступок реалізується через механізм правового регулювання, який є загальним порядком, процесом дії та реалізації кримінального права, оскільки механізм правового регулювання зорієнтований насамперед на

© Fedotova Hanna, 2020

вирішення конкретних ситуацій, які породжують, відповідно до чинного кримінального законодавства, правові наслідки. Тому можна дійти висновку, що кримінальний проступок є проявом правового регулювання.

Етимологічно слово “форма” походить від латинського “forma”, що означає “зовнішній вигляд, зовнішнє окреслення, видимість чого-небудь”. У загальнонауковому трактуванні “форма” завжди пов’язується з категорією “зміст”. Тобто під формою розуміють той чи інший варіант зовнішнього вираження змісту [21, с. 87].

Відомо, що форма є внутрішньою організацією змісту. Досить часто, коли визначають форму, або не вказують на вид організації змісту, маючи на увазі спосіб існування і вираження змісту [22, с. 617], або, навпаки, акцентують увагу на тому, що форма пов’язана зі змістом як внутрішньо, так і зовнішньо: форма – це спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз [23, с. 1543].

Проте поняття правової форми у теорії права потребує подальшого розроблення. Окремі аспекти цього питання досліджували такі науковці, як С.С. Алексєєв, Ю.Б. Батурина, В.М. Горшенєв, А.П. Заєць, Д.А. Керимов, П.Є. Недбайло, С.М. Олейников, Р.О. Халфіна, Л.С. Явич та ін. Водночас ученим бракує однастайності щодо визначення цієї категорії.

Так, Л.С. Явич [24, с. 43] визначає правову форму як соціальну систему, цілісну сукупність елементів (частин юридичної надбудови), що виступають стосовно навколишніх умов та інших систем єдиним цілим. При цьому він відрізняє правову форму від форми права (внутрішньої та зовнішньої). Таку позицію поділяє С.Г. Березовська, наголошуючи, що внутрішня форма права складається з будови юридичної норми та структури системи права, а зовнішня – із системи нормативно-правових актів (джерел права) [25, с. 84–89]. Позицію Л.С. Явича підтримує й Д.А. Керимов [26, с. 114], вважаючи, що правова форма відображає право як систему щодо інших чинників суспільного життя, тобто характеризує право як форму економічного розвитку, державної політики, науково обґрунтованого управління соціальними процесами тощо. Форма ж права характеризує структуру права, його систематизацію, реалізацію, шляхи та способи впливу на суспільні відносини тощо, тобто відображає право як відносно самостійний феномен суспільного життя. Отже, у працях Д.А. Керимова, Л.С. Явича, інших вчених визнається необхідність розуміння правової форми як самостійного поняття та окремої наукової проблеми, хоча в них здебільшого аналізується форма права (джерела права), а правова форма залишена поза увагою.

Таким чином, форма права та правова форма не є тотожними поняттями. Як зазначалося вище, форма права (внутрішня та зовнішня) відображає внутрішню структуру, систему правових явищ та їх зовнішній вираз. Проте правова форма відбиває взаємозв’язок між елементами, що утворюють право як цілісну та єдину систему, а також поєднує право з неправовими явищами. На відміну від форми права, правова форма не обмежується “світом” права, а є способом організації взаємодії елементів, що утворюють право, і одночасно відображає зв’язок права з явищем, на яке воно впливає [27, с. 37–56].

Поняття “правова форма” є загальним відображенням об’єктивного зв’язку права й соціальної матерії, яка охоплюється дією правового регулятора. У такому

розумінні право є історично зумовленою формою організації суспільних відносин. Форма права відображає характер права як рівної міри або масштабу, що застосовується до учасників суспільних відносин та є засобом вираження волі суб'єктів правового життя (засобом закріплення і реалізації правових норм). Тобто форма права має інструментальний характер і безпосередньо пов'язана із джерелами права [28, с. 23].

Наявні також наукові праці, в яких правова форма досліджується як діяльність державних органів. Так, С.М. Олейников [29, с. 12] вважає, що правова форма – це специфічна організаційна форма діяльності органів держави та посадових осіб, яка, з одного боку, здійснюється на засадах суворого дотримання вимог законів та інших нормативно-правових актів, а з другого – її результати завжди пов'язані з появою певних юридичних наслідків. Схожу думку висловлює й В.М. Горшенцов [30, с. 9–13], визначаючи правову форму за допомогою організаційно-правової та процесуальної форм.

Цікавою є позиція Р.О. Халфіної [31, с. 174–175], яка розглядає цю категорію в діалектичному взаємозв'язку з діяльністю в межах правовідносин. Дослідниця характеризує правову форму як комплекс норм інститутів права, що опосередковують певний вид суспільних відносин. Ці норми та інститути створюють інструментарій, набір правових засобів, за допомогою яких відносини реалізуються відповідно до цілей та інтересів суспільства. Призначення ж правової форми певного виду суспільних відносин полягає в тому, що вона надає можливість визначити відповідність правових засобів, що застосовуються, характеру цих відносин і цілям правового регулювання, а також обмірковувати ефективність останнього та шляхи його вдосконалення.

Досліджуючи на монографічному рівні категорію “правова форма”, Ю.Б. Батурина [32] запропонувала своє визначення, розуміючи під правовою формою об'єктивно відображений і стійкий зв'язок між елементами, що становлять право, а також між правом і неправовими явищами, що потребують правової регламентації. Вона також вирізняє внутрішні (норма права, правовідносини), зовнішні (правовий статус, власність) та універсальні (правопорядок, законність) правові форми й наголошує на тому, що правова форма відображає те, як право існує та діє. Діяльність не може виступати правовою формою, вона опосередковується правовою формою, хоча іноді правова форма може проявлятися в діяльності. При цьому остання не становить основної сутності правової форми.

Очевидно, що правова форма є багатозначним поняттям, і у правовій науці бракує єдиної позиції щодо її визначення. Але, розглядаючи кримінальний проступок як неправомірне діяння, з огляду на це водночас слід усвідомити, що це діяння потребує опосередкування правовою формою. Кримінальний проступок варто розглядати як прояв (правову форму) правового регулювання у кримінально-правовій сфері, що містить комплекс засобів для забезпечення відповідного порядку тих чи інших суспільних відносин, яким завдано незначну шкоду.

Із законодавчим закріпленням нормами Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. [34] та прийняттям Верховною Радою України Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень” від

22 листопада 2018 року (№ 7279-д) [34] термін “кримінальний проступок” посів своє місце у вітчизняній правовій дійсності. Наразі досліджувана категорія “кримінальний проступок”, яка розглядалася лише на концептуальному рівні, за рахунок теоретико-правових ініціатив втілена у законодавство. Проте у контексті дослідження цього питання існує достатньо прогалин, які потребують більшої уваги з боку правознавців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цвік М.В., Ткаченко В.Д., Рогачова Л.Л. та ін. Загальна теорія держави та прав: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.
2. Сорокин В.Д. Правовое регулирование: предмет, метод, процесс. Правоведение. СПб., 2000. № 4. С. 41–47.
3. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. М.: Юрид. лит., 1966. 146 с.
4. Козлов Ю.М. Административные правоотношения. М.: Юрид. лит., 1976. 184 с.
5. Загальна теорія держави і права / за ред. В.В. Копейчикова. К.: Юрінком, 1997. 320 с.
6. Проблемы общей теории права и государства / под общ. ред. В.С. Нерсесянца. М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. 832 с.
7. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави та права: академ. курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 456 с.
8. Лазарев В.В. Сфера и пределы правового регулирования. Сов. государство и право. М., 1970. № 11. С. 38–44.
9. Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве. М.: Юрист, 2005. 250 с.
10. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. Вид. 5-те, зі змін. К.: Атіка. 2001. 176 с.
11. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
12. Словник іншомовних слів / уклад. Л.О. Пустовіт та ін. К.: Довіра, 2000. 1018 с.
13. Словник української мови: у 11 т. / за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 8. 916 с.
14. Косович В. Формально невизначені терміни як засіб правового впливу. Вісн. Львів. ун-ту ім. Івана Франка. 2010. Вип. 50. С. 25–31. (Серія “Юридична”).
15. Ромашов Р.А. Теория государства и права. СПб.: Питер, 2006. 256 с.
16. Рябчинська О.П. Теоретичні та практичні питання встановлення адекватних заходів державного примусу за кримінальні проступки. Держава та регіони. Серія “Право”. 2012. Вип. 2. С. 211–217.
17. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. М.: Юрид. лит., 1966. 146 с.
18. Бобылев А.И. Механизм правового воздействия на общественные отношения. Государство и право. М., 1999. № 5. С. 324–327.
19. Бобровник С.В. Правове регулювання суспільних відносин та реалізація права. Правова держава: щорічник наук. пр. Ін-ту держави і права ім. В.М. Корецького. НАН України. 1996. № 7. С. 104–107.
20. Теория государства и права: курс лекций / под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. 2-е изд., перераб. и дополн. М.: Юрист, 2001. 776 с.
21. Галуцько В.В. Адміністративно-правові основи організації та діяльності Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук спец.: 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. К., 2003. 210 с.
22. Словник української мови: у 11 т. / за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 10. 1979. 659 с.
23. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В.Т. Буссел]. К.; Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с.
24. Явич Л.С. Право и общественные отношения: учеб. пособие. М.: Юрид. лит., 1971. 152 с.

25. *Березовская С.Г.* Прокурорский надзор в советском государственном управлении. М.: Госюриздат, 1954. 192 с.
26. *Керимов Д.А.* Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). М.: Современ. гуманит. ун-т, 2003. 520 с.
27. *Спаський А.С.* Правовідносини за участю органів внутрішніх справ у надзвичайних ситуаціях: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2007. 287 с.
28. *Пархоменко Н.М.* Джерела права: теоретико-методологічні засади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень”. К., 2009. 32 с.
29. *Олейников С.Н.* Общетеоретические проблемы юридической процессуальной формы: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 “Теория и история права и государства; история правовых учений”. Харьков, 1986. 25 с.
30. Правовые формы деятельности в общенародном государстве: учеб. пособие / под общ. ред. В.М. Горшенева. Харьков: Юрид. ин-т, 1985. 85 с.
31. *Халфина Р.О.* Право как средство социального управления. М.: Наука, 1988. 256 с.
32. *Батурина Ю.Б.* Правовая форма и правовое средство в системе понятий теории права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. М., 2001. 149 с.
33. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
34. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22 листопада 2018 року № 7279-д. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928 (дата звернення: 26.02.2019).

REFERENCES

1. Zahalna teoriia derzhavy ta prava: pidruch. dlia stud. yuryd. spets. vyshch. navch. zakl. “General theory of state and law: a textbook for students of law special institutions of higher education”. M.V. Tsvik, V.D. Tkachenko, L.L. Rogachev and others. Edited by M.V. Tsvik, V.D. Tkachenko, O.V. Petrishin. Kharkiv: Law, 2002. 432 p. [in Ukrainian].
2. *Sorokin V.D.* (2000) Pravovoye regulirovaniye: predmet, metod, protsess. Pravovedeniye. “Legal regulation: subject, method, process”. Jurisprudence. SPb. No. 4. P. 41–47. [in Russian].
3. *Alekseyev S.S.* (1966) Mekhanizm pravovogo regulirovaniya v sotsialisticheskom gosudarstve. “The mechanism of legal regulation in a socialist state. M.: Jurid. lit. 146 p. [in Russian].
4. *Kozlov Yu.M.* (1976) Administrativnye pravootnosheniya. “Administrative legal relations”. M.: Jurid. lit. 184 p. [in Russian].
5. Zahalna teoriia derzhavy i prava. “General theory of state and law” / ed. V.V. Kopeichikov. K.: Yurinkom, 1997. 320 p. [in Ukrainian].
6. Problemy obshchey teorii prava i gosudarstva. “Problems of the general theory of law and the state” / under ed. V.S. Nersesyantsa. M.: NORMA-INFRA-M, 1999. 832 p. [in Russian].
7. *Zaichuk O.V., Onishchenko N.M.* (2006) Teoriia derzhavy ta prava: akadem. kurs: pidruchnyk. “Theory of state and law: academ. course: a textbook. K.: Yurinkom Inter. 456 p. [in Ukrainian].
8. *Lazarev V.V.* (1970) Sfera i predely pravovogo regulirovaniya. “Scope and limits of legal regulation”. Soviet state and law. M. No. 11. P. 38–44. [in Russian].
9. *Malko A.V.* (2005) Stimuly i ogranicheniya v prave. “Incentives and limitations in law”. M.: Lawyer. 250 p. [in Russian].
10. *Rabinovych P.M.* (2001) Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy: navch. posib. “Fundamentals of the general theory of law and state”: a textbook. Issue 5, with changes. K.: Attica. 176 p. [in Ukrainian].
11. *Skakun O.F.* (2001) Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk. “Theory of state and law”: textbook. Kharkiv: Consum. 656 p. [in Ukrainian].
12. Slovnyk inshomovnykh sliv. “Dictionary of foreign words” / syllable. L.O. Pustovit et al. K.: Dovira, 2000. 1018 p. [in Ukrainian].
13. Slovnyk ukraïnskoi movy: u 11 t. “Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes” / ed. I.K. Bilodid. K.: Scientific Thought, 1970–1980. T. 8. 916 p. [in Ukrainian].
14. *Kosovych V.* (2010) Formalno nevyznacheni terminy yak zasib pravovoho vplyvu. “Formally indefinite terms as a means of legal influence”. Visn. Lviv named Ivan Franko. Vol. 50. P. 25–31. (“Juridical” Series) [in Ukrainian].

15. *Romashov R.A.* (2006) *Teoriya gosudarstva i prava*. "Theory of state and law". St. Petersburg: Peter. 256 p. [in Russian].
16. *Riabchynska O.P.* (2012) *Teoretychni ta praktychni pytannia vstanovlennia adekvatnykh zakhodiv derzhavnoho prymusu za kryminalni prostupky*. "Theoretical and practical issues of establishing adequate measures of state coercion for criminal offenses". *State and regions. Avg. right. Iss. 2*. P. 211–217 [in Ukrainian].
17. *Alekseyev S.S.* (1966) *Mekhanizm pravovogo regulirovaniya v sotsialisticheskom gosudarstve*. "The mechanism of legal regulation in a socialist state". M.: Jurid. lit. 146 p. [in Russian].
18. *Bobylev A.I.* (1999) *Mekhanizm pravovogo vozdeystviya na obshchestvennyye otnosheniya*. "The mechanism of legal impact on public relations". *State and law*. M. No. 5. P. 324–327 [in Russian].
19. *Bobrovnyk S.V.* (1966) *Pravove rehuliuвання suspilnykh vidnosyn ta realizatsiia prava*. "Legal regulation of social relations and the implementation of law". *The rule of law: a yearbook of sciences. pr-in state and law of V.M. Koretskyi*. NAS of Ukraine. No. 7. P. 104–107. [in Ukrainian].
20. *Teoriya gosudarstva i prava: kurs lektsiy*. "Theory of state and law: lecture course" / ed. N.I. Matuzova, A.V. Malko. 2nd ed., revised. add. M.: Lawyer, 2001. 776 p. [in Russian].
21. *Halunko V.V.* (2003) *Administrativno-pravovi osnovy orhanizatsii ta diialnosti Derzhavnoi sluzhby okhorony pry Ministerstvi vnutrishnikh sprav Ukrainy*. "Administrative and legal bases of organization and activity of the State Security Service at the Ministry of Internal Affairs of Ukraine": diss. Ph. D. in law: Special. 12.00.07 "Administrative Law and Procedure; finance law; information law". K. 210 p. [in Ukrainian].
22. *Slovnnyk ukrainskoi movy: u 11 t.* "Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes" / ed. I.K. Bilodid. K.: Scientific Thought, 1970–1980. Iss. 10. 1979. 659 p. [in Ukrainian].
23. *Velykyi tлумachnyi slovnnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. "The Great Interpretive Dictionary of Modern Ukrainian" / [summary. and ed. V.T. Stork]. K.; Irpin: Perun, 2009. 1736 p. [in Ukrainian].
24. *Yavich L.S.* (1971) *Pravo i obshchestvennyye otnosheniya: ucheb. posobiye*. "Law and public relations": textbook. M.: Jurid. lit. 152 p. [in Russian].
25. *Berezovskaya S.G.* (1954) *Prokurorskiy nadzor v sovetskom gosudarstvennom upravlenii*. "Prosecutorial supervision in Soviet public administration". M.: Gosyurizdat. 192 p. [in Russian].
26. *Kerimov D.A.* (2003) *Metodologiya prava (predmet, funktsii, problemy filosofii prava)*. "Methodology of law (subject, function, problems of philosophy of law)". M.: Modern humanitarian University. 520 p. [in Russian].
27. *Spaskiy A.S.* (2007) *Pravovidnosyny za uchastyu orhaniv vnutrishnikh sprav u nadzvychainykh sytuatsiiakh: teoretyko-pravovyi aspekt*. "Legal relations with participation of law-enforcement bodies in emergency situations": theoretical and legal aspect: diss. Ph. D. in Law: 12.00.01. K. 287 p. [in Ukrainian].
28. *Parkhomenko N.M.* (2009) *Dzherela prava: teoretyko-metodolohichni zasady: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra yuryd. nauk: spets. 12.00.01 "Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia politychnykh i pravovykh uchen"*. "Sources of law: theoretical and methodological foundations": abstract. diss. for the sciences. degree of Dr. Jur. Sciences: Special. 12.00.01 "Theory and History of State and Law; history of political and legal scholars". K. 32 p. [in Ukrainian].
29. *Oleinikov S.N.* (1986) *Obshcheteoreticheskie problemy yuridicheskoi protsessualnoi formy: avtoref. dis. na soisk. uchen. step. kand. yurid. nauk: spets. 12.00.01. "Teoriia i istoriia prava i gosudarstva; istoriia pravovykh ucheniy"*. "General theoretical problems of the legal procedural form: author. diss. Ph. D.: special. 12.00.01 "Theory and history of law and state; history of legal doctrines". Kharkov. 25 p. [in Russian].
30. *Pravovye formy deyatelnosti v obshchenarodnom gosudarstve: ucheb. posobiye*. "Legal forms of activity in a nation-wide state": textbook. / under the general. ed. V.M. Gorshenev. Kharkov: Legal. Institute, 1985. 85 p. [in Russian].
31. *Khalfina R.O.* (1988) *Pravo kak sredstvo sotsialnogo upravleniya*. "Law as a means of social management" / R.O. Khalfina. M.: Nauka. 256 p. [in Russian].
32. *Baturina Yu.B.* (2001) *Pravovaya forma i pravovoye sredstvo v sisteme ponyatiy teorii prava*. "Legal form and legal means in the system of concepts of the theory of law": dis. Ph. D. in Law: 12.00.01. M. 149 p. [in Russian].
33. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI. "Criminal Procedure Code of Ukraine"*: Law of Ukraine of 13 April. 2012 No. 4651-VI. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2013. No. 9–10, No. 11–12, No. 13. Art. 88 [in Ukrainian].

34. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo sproshchennia dosudovoho rozsliduvannia okremykh katehorii kryminalnykh pravoporushen. “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Simplifying Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses”. Law of Ukraine of November 22, 2018 No. 7227-e. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928 (date of application: 26.02.2019) [in Ukrainian].

UDC 343.232

Fedotova Hanna,
Doctor of Juridical Sciences, Senior Research Associate,
Head of the Department, State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-7798-3143

FEATURES OF LEGAL REGULATION OF THE CATEGORY “CRIMINAL OFFENSE”

As well known, the conditions for the existence and harmonious development of each society is the coordination of interests between the various members of the society, the establishment and maintenance of a certain order in the relations between them. Partly this is due to the direct impact on people’s behavior, but the main burden in the implementation of these functions lies on a specially adapted to the peculiarities of life ramified system of social regulation, in which an important place is occupied by legal regulation.

With the help of legal regulation, relations between subjects acquire a certain legal form having a state and power character. However, the realities fill the category of “legal regulation” with new content, which should be viewed through the prism of the notion of legal impact, taking into account the fact that legal impact is a broader category than legal regulation. In turn, legal regulation is defined as regulation carried out with the help of legal measures (legal norms, legal relations, individual prescriptions, etc.), has an effective regulatory and organizational impact on public relations in order to streamline, protect and develop them in accordance with public needs. Taking into account that the regulation of criminal-legal relations is carried out due to the mechanism of legal regulation, which constitutes the general order, the process of action, the mechanism of legal regulation should be understood as a legal category, which determines how the legal regulation is carried out and the criminal offense turns out to be a part of the substantial characteristic, which implements the mechanism of legal regulation.

Thus, criminal offense is realized through the mechanism of legal regulation, which is a general order, the process of action and implementation of criminal law, because the mechanism of legal regulation is primarily focused on solving specific situations that give rise to legal consequences in accordance with the current criminal legislation. Therefore, we can conclude that a criminal offense is a manifestation of legal regulation.

It is obvious that the legal form is a multi-dimensional concept, and the legal science lacks a common position on its definition. But, considering the criminal

© Fedotova Hanna, 2020

offense as an illegal act, taking into account what has been stated at the same time, it should be realized that this act requires mediation by the legal form. A criminal offense should be considered as a manifestation (legal form) of legal regulation in the criminal legal sphere, containing a set of means to ensure the proper order of certain public relations, which caused minor harm.

Keywords: legal regulation, legal form, legal system, norms of law, legal relations, criminal offence.

Отримано 20.02.2020